

Kereszténység

Áruházi parkoló. Kocsikkal telezsúfolva. Épp a hóbuckákon tántorgó bevásárlókocsira figyelek, amikor megszólít halkan.

– Ne haragudjon. Hajléktalan vagyok. Visszavihetem a kocsit a benne lévő pénzért, cserébe?

Ránézek. Velem egyidős lehet. Borostás arca nyúzott, szemei kialvatlanságtól (vagy más miatt?) véreerek. Egyébként rendben van. Ruhája tiszta, rendezett.

– Csak bólintok, majd elkezdek kipakolni a csomagtartóba. Türelemmel vár. Oda se néz. Nem kíváncsiskodik, mit vásároltam.

– Köszönöm. Kenyérre kell – teszi hozzá hálálkodó hangon, és elindul a kosárral vissza, a gyűjtőhelyre.

Kocsiba szállok és elindulok. Vajon most kipálhatom a napi jótetteimet? Középiszkolai filozofiatanárom egykoron azt mesélte, hogy az ember eredendően úgy van kódolva, hogy önző legyen. Mert én most tulajdonképpen lemondtam a gyermekeim és családom nevében, a bevásárlókocsiban rejlő százsról, mindezt csak azért, hogy elégtételt szerezsek magamnak, lecsitítssam háborgó lelkiismeretemet. Ez is önzés! Megvásároltam egy pillanatnyi boldogságot. Pénzért. Egy százasért. Szinte egy egész kiló kenyér áráért. Szűkös családi költségvetésünkből nekem csak ennyire futja.

De vajon, ha ez lenne az utolsó százasom, akkor is odaadnám, vagy megosztanám az utamba eső első hajléktalannal? Nem tudom. Amint azt sem tudom, hogy a pénzt a *sorstársam* vajon tényleg kenyérre költi. De van-e jogom számon kérni rajta? Csak azért, mert én adtam. Vagy, azzal, hogy odaadtam, már nem is az enyém, azt tesz vele, amit akar? Arra költi, amire akarja. Ha nem kenyérre, akkor másra. Az igaz, hogy kenyérre kérte, de mi van ha...?

Leállítom csapongó fantáziámat. Nincs jogom semmi rosszat feltételezni róla, hiszen nem is ismerem. Ő is csak egy Isten teremtményei közül, akinek talán születésekor örültek, akinek csecsemőkorában gügyögtek, mosolyogtak, és aki gyermekkorában csillogó tekintettel nézett a jövőbe.

És talán mást látott a jövő tükrében.

Lassan már hazafelé közeledek. Régi polgári házak között haladok. Ilyenkor, télen korán sötétedik. Mindenki igyekszik hazafelé, a jó, meleg otthonba. Az ablakokban csillogó fények csábítanak. A sarkon túl, a gótikus tornyok alatt egy templom komor épülete áll. Sötétben. A rácsos kapu, vastag faajtó zárva. Benne didereg a lélek.

Bandi András

Az unitárius szellemiség előfutárainak emlékei Pécsen

Mindannyiunk fontos feladata saját hitének történeti gondozása és megismerése.

Az alámerült ariánus fénykor című írásomban említettem, hogy amikor Theodorich ariánus gót uralkodó 475 után Itália egyeduralkodója lett, ebből az időszakból maradt fent a pécsi műemlékegyüttes; a pannóniai ariánus ókeresztény sírkamrák és kápolnák falfestményeikkel. (UNÉL 59. évf. 5.sz.)

Erről Kanyaró Ferenc így ír Unitáriusok Magyarországon című munkájában: „Egy óskeresztény kápolna alsó része ez, hol a római festőművészet legérdekesebb díszei közt a kápolnát építtető előkelő ariánus hívek arcképei bámulatos épségben másfél ezer éven keresztül fenmaradtak. A mai katolikus székesegyház délkeleti tornyától nem messze találjuk az ősi idők e páratlan emlékét.

Szűk folyosón keresztül kis előcsarnokba jutunk, s innen egy 3,22 m hosszú, 2,82 m széles és 2,31 méter magas dongaboltozattal födött terembe lépünk. A terem falait freskók (falfestmények) borítják. A bemenettel szemközti fal mellett kőpad vonul végig, a kőpad fölött ablakszerű nyílás, mely a helyiséget friss levegővel látta el. E nyílás fölött a belépővel szemben magasan és impozáns fonségben

emelkedik a Krisztus-monogram, vörös keretben zöldesszürke betűkkel kifestve. A nyílástól jobbra és balra a kőpad fölött a két főapostól, Péter és Pál állnak, mindketten a belépőre tekintve és jobbjukkal a kiemelkedő óskeresztény symbolumra mutatva.” Ez az első nagy felfedezés az ókeresztény emlékekről, a Péter-Pál sírkamra.

A pécsi Püspökvár erődítésének Kinizsi Pál által megszemlélt XV. századi meújítása során a várfalak kitolódtak, a régiek fölé pedig Szathmáry György püspök néhány éven belül palotát épített. E palotát bontották el 1782-ben, és a helyére épült levéltári épület alapozása során találták meg a Péter-Pál sírkamrát.

Pécs elődjének, a Római Birodalom Sopianae városának, IV. századi ókeresztény közössége jelentős számú sír építményt, kápolnát, sírkamrát, épített sírokat, mauzóleumokat emelt egykori temetőjében. Ez az épületegyüttes nagysága és gazdagsága a legjelentősebb az Olaszországon kívüli nekropoliszok emlékéanyagában. Az építmények figurális és ornamentális falfestése csak a Rómában fellelhető katakombafestészetéhez hasonlítható. A sírkamrák falain az ókeresztény szimbólumok (Krisztus-monogram¹, galamb, a korsó és a pohár)

mellett bibliai jelenetek láthatók: Péter és Pál apostolok, Ádám és Éva, Dániel próféta az oroszlánok barlangjában, Háromkirályok, Jónás jelenete, Mária és a gyermek Jézus.

A temetőépületek között kétszinteseket is találunk, amelyeket kettős feladat ellátására emeltek: egyszerre voltak temetkezési helyek, sírkamrák és szertartások céljára szolgáló kápolnák. A kétszintes épület épségben fennmaradt dongaboltozatos sírkamrájának teljes belső falfelületét freskók borítják. A gazdag növényi és állati ornamentikával (galambok, pávák) díszített boltozaton négy kör alakú keretbe foglalt portré, az itt eltemetettek arcképei.

A pécsi sírkamrák rengeteg olyan művészeti értéket képviselnek, melyek nélkül mi magunk is szegényebbek lennénk. Ami csodálnivaló bennük, hogy képesek voltak művészetet vinni az elmúlásba.

Miért éppen Pécsen található Európa legszebb ókeresztény temetője?

A Dunántúl legnagyobb városa Pécs, már kétezer évvel ezelőtt virágzó város volt. Itt húzódtott a Római Birodalom kelet–nyugati főútvonala, az ún. „mediterrán út”

A település első neve Sopianae volt, amely az 1. században épült. A város 293 után Valria tartomány polgári központja lett. Utolsó nagy korszaka a 4. századra esett. Ekkor készültek az ókeresztény sírkamrák, amelyek a mai katedrális előtti térségben feltárt műemlékegyüttesben láthatók.

Ugyanakkor Pécs területén már a 4. századot megelőző időszakban is, azaz a konstantinusi fordulat előtti időben is rendkívül erős keresztény közösség élhetett, erre utalnak a diocletianusi üldözések idejéből származó feljegyzések, amelyek Dél-Pannónia kapcsán egy itt élő nagyobb keresztény közösségről is említést tesznek.

Másrészt az ókeresztény síremlékek különösen nagy száma arra utalhat, hogy nemcsak a helybéli keresztényeket temették itt el, hanem a provincia más területéről is ide hozhatták az elhunytakat, esetleg a hitükért kivégzettek földi maradványait. Vagy éppen ariánus hitükért üldözött hívek földi maradványait?

Vagyis a Kr. u. 4. század a kereszténység szempontjából az erőteljes átalakulás időszaka volt.

Mártírokat, vagy jómódú keresztény embereket temettek el Pécsen az ókeresztény temetőben?

E kérdés megválaszolására alapos történeti és régészeti csontvizsgálatokra lenne szükség.

A páratlan műemlékegyüttest 2000-ben az UNESCO a világörökség részévé nyilvánította.

2008-ban adják át a világörökség részét képező régészeti emlékek nemrég feltárt bemutatható részét².

Így a kereszténység egyik jelentős központja az emberiség története szempontjából kiemelkedő értékeivel mindenki számára látható lesz.

Csak arra kellene fényt derítenünk, hogy valóban ariánus központ volt-e a római időkben 475 után Pécs, hisz földrajzi nyelvmemlék is őrzi az ariánusok nyomát. A Pécsről 20 km-re fekvő Aranyosgadány település első tagjában az ariánus szó rejlik (ariánus-arányos-aranyos).

Meglehet, hogy a 16. századi unitárius térhódítással is összefügghet ez a névetimológia, de a folytonosságot is jelezheti.

Másrészt Kanyaró Ferenc munkájában is utal a pécsi sírkamrák ariánus jellegére: „*Ilyen a pannóniai ariánus őskereszténységnek európai hírű sopianai, avagy pécsi műemléke*”

Ugyanebben a művében utal a pannóniai ókeresztény központra: „*sok kisebbszerű emléket találtak még ezenkívül a pannóniai őskereszténységnek hazánkban. Ilyen a szekszárdi híres márvány sarcophag (sírláda) és vas diatretrum (áttört műű üvegedény); ilyen ama Daruvárt talált téglá is, melyen a Krisztus-monogram látható. Ilyenek a krásznai aranyrudak a sirmiumi pénzverdéből, a pénzverő bélyegén a Konstantin-féle Krisztus-monogram.*

Ilyenek a zágrábi nemzeti múzeum agyag mécei, melyeken díszül és jelvényül szintén Krisztus-monogramok vannak. Mindezek azonban távolról sem mérköznek hírben, érdekességben és ritkaságban a pécsi ariánus sírkamra falfestményeivel.”

El kellene gondolkodnunk ezen és fel kellene végre kutatnunk előfutáraink folytonosságunkat igazoló jelenlétét Pannóniában!

Hiszen Pécs a római kor óta folyamatos keresztény központ, amely unitárius szellemiséget is felmutathat.

Felhős Szabolcs

Forrásmunkák:

1. Kanyaró Ferenc: *Unitáriusok Magyarországon tekintettel az unitarizmus általános történetére* (Kolozsvár, 1891)
2. Csorba László: *Kincsek a magyar kereszténység évszázadaiból* (A vatikáni magyar kiállítás)
3. Akaró Balázs: *Ókeresztény kultúrláza Pécsen*
4. Gábor Olivér: *A pécsi ókeresztény temető legújabbban feltárt síremlékei*
5. Gyárfás István: *Pannónia őskeresztény emlékei*
6. Bachmann Zoltán: *A pécsi ókeresztény mauzóleum helyreállítása, védelme* (Magyar Építőművészet 1987.)

¹Kanyaró Ferenc így ír a monogramról: „az őskeresztények üldöztesük napjaiban Krisztus neve előbetűinek, a görög X és P betűinek összekapcsolásából alkottak symbolumot, mellyel magokat a pogányoktól megkülönböztették. E jelet alkalmazták mindenütt, sírköveken, ékszerükön, házi eszközeiken stb. E jelet vette föl Nagy Konstantin hadizászlajára is. Ez az ún. „arianus kereszt”, vagy „Krisztus-monogram”

²Lehetőség lesz a Cella Septichora, két sírkamra és fülkekápolna előkerült részleteinek bemutatására is az eddig is látható Mauzóleum, a Péter-Pál sírkamra, a Korsós sírkamra és az Apáca utcai építmények és két sírkamra mellett